

tibi, Domine, auferre opprobrium diminutionis ab Jacob, ut major serviret minori¹, et vocasti gentes in hæreditatem tuam. Et ego ad te veneram ex gentibus, et intendi in aurum quod ab Ægypto voluisti ut auferret populus tuus², quoniam tuum erat ubicumque erat. Et dixisti Atheniensibus per Apostolum tuum : « Quod in te » vivimus et movemur et sumus : sicut et quidam secundum eos dixerunt³ : » et utique inde erant illi libri. Et non attendi in idola Ægyptiorum, quibus de auro tuo ministrabant, qui transmutaverunt veritatem Dei in mendacium, et coluerunt et servierunt creaturæ potius quam Creatori⁴.

~~~~~

CAPUT X.

Clarius innotescunt jam Augustino divina.

XVI. ET inde admonitus redire ad memetipsum, intravi in intima mea duce te : et potui, quoniam factus es adjutor meus. Intravi et vidi qualicumque oculo animæ meæ, supra eundem oculum animæ meæ, supra mentem meam lucem incommutabilem, non hanc vulgarem et conspicuam omni carni, nec quasi ex eodem genere grandior erat, tanquam si ista multo multoque clarius claresceret, totumque occuparet magnitudine. Non hoc illa erat, sed aliud, aliud valde ab istis omnibus. Nec ita erat supra mentem meam sicut oleum super aquam, nec sicut cœlum super terram ; sed superior, quia ipsa fecit

¹ Rom. ix, 13. — ² Exod. iii, 22, et xi, 2. — ³ Act. xvii, 28. — ⁴ Rom. v, 25.

me ; et ego inferior, quia factus sum ab ea. Qui novit veritatem, novit eam : et qui novit eam, novit æternitatem. Charitas novit eam. O æterna veritas, et vera charitas, et chara æternitas. Tu es Deus meus. Tibi suspiro die ac nocte. Et cum te primum cognovi, tu assumpsisti me ut viderem esse quod viderem, et nondum me esse qui viderem. Et reverberasti infirmitatem aspectus mei, radians in me vehementer, et contremui amore et horrore, et inveni longe me esse a te in regione dissimilitudinis, tanquam audirem vocem tuam de excelso : Cibus sum grandium ; cresce et manducabis me. Nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Et cognovi quoniam pro iniquitate erudisti hominem, et tabescere fecisti sicut araneam animam meam¹ ; et dixi : Numquid nihil est veritas, quoniam neque per finita, neque per infinita locorum spatia diffusa est ? Et clamasti de longinquo : Imovero ; « Ego » sum qui sum². » Et audivi sicut auditur in corde ; et non erat prorsus unde dubitarem ; faciliusque dubitarem vivere me, quam non esse veritatem quæ per ea quæ facta sunt intellecta conspicitur³.

¹ Psal. xxxviii, 12. — ² Exod. iii, 14. — ³ Rom. i, 20.

CAPUT XI.

Quomodo creaturæ sunt et non sunt.

XVII. Et inspexi cætera infra te, et vidi nec omnino esse, nec omnino non esse. Esse quidem, quoniam abs te sunt: non esse autem, quoniam id quod es non sunt. Id enim vere est, quod incommutabiliter manet. « Mihi autem inhærere Deo bonum est¹; » quia si non manebo in illo, nec in me potero. Ille autem in se manens innovat omnia². « Et Dominus Deus meus es, quoniam honorum » meorum non eges³. »

CAPUT XII.

Omnia bona quæcumque sunt.

XVIII. Et manifestatum est mihi, quoniam bona sunt quæ corrumpuntur, quæ neque si summa bona essent, neque nisi bona essent, corrumpi possent: quia si summa bona essent, incorruptibilia essent: si autem nulla bona essent, quod in eis corrumpetur non esset. Nocet enim corruptio, et nisi bonum minueret, non noceret. Aut igitur nihil nocet corruptio, quod fieri non potest: aut,

¹ Psal. LXXII, 20. — ² Sap. VII, 27. — ³ Psal. XV, 2.

quod certissimum est, omnia quæ corrumpuntur, privantur bono. Si autem omni bono privabuntur, omnino non erunt. Si enim erunt, et corrumpi jam non poterunt, meliora erunt, quia incorruptibiliter permanebunt. Et quid monstruosius quam ea dicere omni bono amisso facta meliora? Ergo si omni bono privabuntur, omnino nulla erunt: ergo quandiu sunt, bona sunt: ergo quæcumque sunt, bona sunt. Malumque illud quod quærebam unde esset, non est substantia: quia si substantia esset, bonum esset. Aut enim esset incorruptibilis substantia, magnum utique bonum: aut substantia corruptibilis esset, quæ nisi bona esset, corrumpi non posset. Itaque vidi et manifestatum est mihi, quia omnia bona tu fecisti, et prorsus nullæ substantiæ sunt quas tu non fecisti. Et quoniam non æqualia omnia fecisti, ideo sunt omnia; quia singula bona sunt; et simul omnia valde bona, quoniam fecit Deus noster omnia bona valde¹.

CAPUT XIII.

Omnia condita laudant Deum.

XIX. Et tibi omnino non est malum, non solum tibi, sed nec universæ creaturæ tuæ, quia extra non est aliquid quod irrumpat et corrumpat ordinem quem posuisti ei. In partibus autem ejus quædam, quibusdam quia non conveniunt, mala putantur: et eadem ipsa conveniunt aliis et bona sunt, et in semetipsis bona sunt. Et omnia hæc quæ sibimet invicem non conveniunt, conveniunt

¹ Gen. 1, et Eccli. XXXIX, 21.

inferiori parti rerum, quam terram dicimus, habentem
 cœlum suum nubilosum atque ventosum congruum sibi.
 Et absit jam ut dicerem : Non essent ista : quia et si sola
 ista cernerem, desiderarem quidem meliora, sed jam
 etiam de solis istis laudare te deberem : quoniam lau-
 dandum te ostendunt de terra dracones et omnes abyssi :
 ignis, grando, nix, glacies, spiritus tempestatis, quæ
 faciunt verbum tuum : montes et omnes colles, ligna
 fructifera et omnes cedri : bestię et omnia pecora, rep-
 tilia et volatilia pennata : reges terræ et omnes populi,
 principes et omnes iudices terræ : juvenes et virgines,
 seniores cum junioribus laudant nomen tuum. Cum vero
 etiam de cœlis te laudent, laudent te, Deus noster, in
 excelsis omnes Angeli tui, omnes Virtutes tuæ, sol et
 luna : omnes stellæ et lumen, cœli cœlorum et aquæ
 quæ super cœlos sunt, laudent nomen tuum¹ : non jam
 desiderabam meliora, quia omnia cogitabam ; et meliora
 quidem superiora quam inferiora ; sed meliora omnia
 quam sola superiora iudicio saniore pendebam.

CAPUT XIV.

*Sanctæ mentis homini nihil displicet inter creaturas
 Dei.*

XX. Non est sanitas eis quibus displicet aliquid crea-
 turæ tuæ, sicut mihi non erat cum displicerent multa
 quæ fecisti. Et quia non audebat anima mea ut ei displi-
 ceret, Deus meus, nolebat esse tuum, quidquid ei dis-

¹ Psal. cXLVIII, 1-12.

plicebat. Et inde ierat in opinionem duarum substantia-
 rum, et non requiescebat, et aliena loquebatur. Et inde
 rediens fecerat sibi Deum per infinita spatia locorum om-
 nium, et eum putaverat esse te, et eum collocaverat in
 corde suo, et facta erat rursus templum idoli sui abomi-
 nandum tibi. Sed posteaquam fovisti caput nescientis, et
 clausisti oculos meos ne viderent vanitatem, cessavi de
 me paululum, et consopita est insania mea : et evigilavi
 in te, et vidi te infinitum aliter ; et visus iste non a carne
 trahebatur.

CAPUT XV.

Quomodo veritas et falsitas in creaturis.

XXI. Et respexi alia, et vidi tibi debere quia sunt, et
 in te cuncta finita : sed aliter, non quasi in loco, sed quia
 tu es omnitenens manu veritate ; et omnia vera sunt in
 quantum sunt : nec quidquam est falsitas nisi cum puta-
 tur esse quod non est. Et vidi quia non solum locis sua
 quæque suis conveniunt, sed etiam temporibus : et quia
 tu, qui solus æternus es, non post innumerabilia spatia
 temporum cœpisti operari ; quia omnia spatia temporum,
 et quæ præterierunt, et quæ præteribunt, nec abirent
 nec venirent, nisi te operante et manente.

CAPUT XVI.

Omnia bona, licet quibusdam non apta.

XXII. Et sensi et expertus sum non esse mirum, quod palato non sano pœna est panis, qui sano suavis est; et oculis ægris odiosa lux, quæ puris amabilis. Et justitia tua displicet iniquis: nedum vipera et vermiculus quæ bona creasti, apta inferioribus creaturæ tuæ partibus, quibus et ipsi iniqui apti sunt, quanto dissimiliores sunt tibi; apti autem superioribus, quanto similiores fiunt tibi. Et quæsi quid esset iniquitas, et non inveni substantiam: sed a summa substantia te Deo detortæ in infima voluntatis perversitatem, projicientis intima sua¹, et tumescens foras.

CAPUT XVII.

Quæ retardent a cognitione divinorum.

XXIII. Et mirabar, quod jam te amabam, non pro te phantasma. Et non stabam frui Deo meo, sed rapiebar ad te decore tuo; moxque deripiebar abs te pondere meo, et ruebam in ista cum gemitu: et pondus hoc, consuetudo carnalis. Sed mecum erat memoria tui, neque ullo modo

¹ Eccli. x, 10.

dubitabam esse cui cohærerem, sed nondum esse me qui cohærerem: « Quoniam corpus quod corrumpitur, aggravat » animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa » cogitantem¹. » Eramque certissimus, quod invisibilia tua a constitutione mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus et divinitas tua². Quærens enim unde approbarem pulchritudinem corporum sive cœlestium sive terrestrium; et quid mihi præsto esset integre de mutabilibus judicanti et dicenti: Hoc ita esse debet, illud non ita; hoc ergo quærens unde judicarem cum ita judicarem, inveneram incommutabilem et veram veritatis æternitatem supra mentem meam commutabilem. Atque ita gradatim a corporibus ad sentientem per corpus animam; atque inde ad ejus interiorem vim cui sensus corporis exteriora annuntiaret, et quousque possunt bestię; atque inde rursus ad ratiocinantem potentiam ad quam refertur judicandum, quod sumitur a sensibus corporis. Quæ se quoque in me comperiens mutabilem, erexit se ad intelligentiam suam; et abduxit cogitationem a consuetudine, subtrahens se contradicentibus turbis phantasmatum, ut inveniret quo lumine aspergeretur cum sine ulla dubitatione clamaret incommutabile præferendum esse mutabili; unde nosset ipsum incommutabile, quod nisi aliquo modo nosset, nullo modo illud mutabili certo præponeret. Et pervenit ad id quod est in ictu trepidantis aspectus. Tunc vero invisibilia tua per ea quæ facta sunt, intellecta conspexi, sed aciem figere non evalui; et repercussa infirmitate redditus solitis, non mecum ferebam nisi amantem memoriam, et quasi olfacta desiderantem quæ comedere nondum possem.

¹ Sap. ix, 15. — Rom. i, 20.

CAPUT XVIII.

Solus Christus via ad salutem.

XXIV. Et quærebam viam comparandi roboris quod esset idoneum ad fruendum te: nec inveniebam donec amplecterer mediatorem Dei et hominum hominem Christum Jesum¹, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula², vocantem et dicentem: « Ego sum via, veritas et » vita³. » Et cibum, cui capiendo invalidus eram, miscentem carni; quoniam Verbum caro factum est, ut infantie nostræ latesceret sapientia tua per quam creasti omnia. Non enim tenebam Dominum meum Jesum, humilis humilem: nec cujus rei magistra esset ejus infirmitas noveram. Verbum enim tuum æterna veritas, superioribus creaturæ tuæ partibus supereminens, subditos erigit ad se ipsam: in inferioribus autem ædificavit sibi humilem domum de limo nostro, per quam subdendos deprimeret a se ipsis, et ad se trajiceret, sanans tumorem, et nutriendum amorem, ne fiducia sui progredierentur longius, sed potius infirmarentur videntes ante pedes suos infirmam Divinitatem ex participatione tunicæ pellicæ nostræ, et lassiprosternerentur in eam, illa autem surgens levaret eos.

¹ 1 Tim. II, 5. — ² Rom. IX, 5. — ³ Joan. XIV, 6.

¹ Eccl. I, 10.

CAPUT XIX.

Quid senserit de Christi incarnatione.

XXV. Ego vero aliud putabam, tantumque sentiebam de Domino Christo meo, quantum de excellentis sapientiæ viro, cui nullus posset æquari; præsertim quia mirabiliter natus ex Virgine, ad exemplum contemnendorum temporalium pro adipiscenda immortalitate, divina pro nobis cura tantam auctoritatem magisterii meruisse videbatur. Quid autem sacramenti haberet: « Verbum caro » factum est¹, » ne suspicari quidem poteram. Tantum cognoveram ex iis quæ de illo scripta traderentur, quia manducavit et bibit, dormivit, ambulavit, exhilaratus est, contristatus est, sermocinatus est; non hæsisse carnem illam Verbo tuo, nisi cum anima et mente humana. Novit hoc omnis qui novit incommutabilitatem Verbi tui, quam ego jam noveram quantum poteram, nec omnino quidquam inde dubitabam. Etenim nunc movere membra corporis per voluntatem, nunc non movere: nunc aliquo affectu affici, nunc non affici: nunc proferre per signa sapientes sententias, nunc esse in silentio: propria sunt mutabilitatis animæ et mentis. Quæ si falsa de illo scripta essent, etiam omnia periclitarentur mendacio, neque in illis litteris ulla fidei salus generi humano remaneret. Quia itaque vera scripta sunt, totum hominem in Christo agnoscebam; non corpus tantum hominis, aut cum corpore sine mente

¹ Joan. I, 14.

animum, sed ipsum hominem : non persona veritatis, sed magna quadam naturæ humanæ excellentia, et perfectiore participatione sapientiæ præferri cæteris arbitrabar. Alypius autem Deum carne indutum ita putabat credi a Catholicis, ut præter Deum et carnem non esset in Christo anima, mentemque hominis non existimabat in eo prædicari. Et quoniam bene persuasum tenebat ea quæ de illo memoriæ mandata sunt, sine vitali et rationali creatura non fieri, ad ipsam christianam fidem pigrius movebatur. Sed postea hæreticorum Apollinaristarum hunc errorem esse cognoscens, catholicæ fidei collætatus et temperatus est. Ego autem aliquanto posterius didicisse me fateor, in eo quod Verbum caro factum est, quomodo catholica veritas a Photini falsitate dirimatur. Improbatio quippe hæreticorum facit eminere quid Ecclesia tua sentiat, et quid habeat sana doctrina. Oportuit enim et hæreses esse, ut probati manifesti fierent inter infirmos¹.

CAPUT XX.

Ex Platonicis libris peritior, sed inflatior evaserat.

XXVI. SED tunc lectis Platonicorum illis libris, posteaquam inde admonitus quærere incorpoream veritatem, invisibilia tua per ea quæ facta sunt intellecta conspexi; et repulsus sensi quid per tenebras animæ meæ contemplari non sineret, certus esse te et infinitum esse, nec tamen per locos finitos infinitosve diffundi; et vere te esse qui semper idem ipse esses, ex nulla parte nulloque motu ali-

¹ I Cor. XI, 19.

ter aut aliter; cætera vero ex te esse omnia, hoc solo firmissimo documento, quia sunt : certus quidem in istis eram, nimis tamen infirmus ad fruendum te. Garriebam plane quasi peritus; et nisi in Christo Salvatore nostro viam tuam quærerem, non peritus, sed periturus essem. Jam enim cœperam velle videri sapiens, plenus pœna mea; et non flebam; insuper et inflabar scientia. Ubi enim erat illa ædificans charitas a fundamento humilitatis, quod est Christus Jesus? Aut quando illi libri docerent me eam? In quos me propterea, priusquam Scripturas tuas considerarem, credo voluisti incurrere; ut imprimeretur memoriæ meæ quomodo ex eis affectus essem: et cum postea in libris tuis mansuefactus essem, et curantibus digitis tuis contrectarentur vulnera mea, discernerem atque distinguerem quid interesset inter præsumptionem et confessionem; inter videntes quo eundum sit nec videntes qua, et viam ducentem ad beatificam patriam, non tantum cernendam, sed et habitandam. Nam si primo sanctis tuis Litteris informatus essem, et in earum familiaritate obdulcisses mihi, et postea in illa volumina incidissem, fortasse aut abripuissent me a solidamento pietatis; aut si in affectu quem salubrem imbiberam perstitissem, putarem etiam ex illis libris eum posse concipi, si eos solos quisquam didicisset.

CAPUT XXI.

*Quid in sacris Libris invenerit, non inventum in
Platonicis.*

XXVII. ITAQUE avidissime arripui venerabilem stylum spiritus tui, et præ cæteris apostolum Paulum : et perierunt illæ quæstiones in quibus mihi aliquando visus est adversari sibi, et non congruere testimoniis Legis et Prophetarum textus sermonis ejus. Et apparuit mihi una facies eloquiorum castorum, et exultare cum tremore didici. Et cœpi, et inveni quidquid illac verum legeram, hac cum commendatione gratiæ tuæ dici, ut qui videt non sic gloriatur quasi non acceperit, non solum id quod videt, sed etiam ut videat. (Quid enim habet quod non accepit¹?) Et ut te qui es semper idem, non solum admoneatur ut videat, sed etiam sanetur ut teneat. Et qui de longinquo videre non potest, viam tamen ambulet qua veniat, et videat, et teneat; quia et si condelectetur homo legi Dei, secundum interiorem hominem, quid faciet de alia lege in membris suis, repugnante legi mentis suæ, et se captivum ducente in lege peccati, quæ est in membris ejus? Quoniam justus es, Domine, nos autem peccavimus, inique fecimus, impie gessimus, et gravata est super nos manus tua, et juste traditi sumus² antiquo peccatori præposito mortis; quia persuasit voluntati nostræ similitudinem voluntatis suæ, qua in veritate tua non stetit³. Quid faciet miser homo? Quis eum liberabit de corpore mortis hujus, nisi gratia

¹ 1 Cor. iv, 7. — ² Dan. iii, 27-32. — ³ Joan. viii, 44.

tua per Jesum Christum Dominum nostrum¹, quem genuisti coæternum, et creasti in principio viarum tuarum², in quo princeps hujus mundi non invenit quidquam morte dignum³, et occidit eum; et evacuatum est chirographum quod erat contrarium nobis⁴? Hoc illæ litteræ non habent. Non habent illæ paginæ vultum pietatis hujus: Lacrymas confessionis, Sacrificium tuum, Spiritum contribulatum, Cor contritum et humiliatum⁵, Populi salutem, Sponsam, Civitatem⁶, Arrham Spiritus sancti⁷, Poculum pretii nostri. Nemo ibi cantat: « Nonne Deo subdita erit anima » mea? ab ipso enim salutare meum. Etenim ipse Deus » meus, et salutaris meus, susceptor meus, non movebor » amplius⁸. » Nemo ibi audit vocantem: « Venite ad me, qui » laboratis. » Dedignantur ab eo discere, quoniam mitis est et humilis corde. Abscondisti enim hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis⁹. Et aliud est de sylvestri cacumine videre patriam pacis, et iter ad eam non invenire, et frustra conari per invia, circum obsidentibus et insidiantibus fugitivis desertoribus cum principe suo leone et dracone: et aliud tenere viam illuc ducentem curia cœlestis Imperatoris munitam, ubi non latrocinantur qui cœlestem militiam deseruerunt: vitant enim eam sicut supplicium. Hæc mihi inviscerabantur miris modis, cum minimum Apostolorum tuorum legerem, et consideraveram opera tua et expaveram.

¹ Rom. vii, 23-25. — ² Prov. viii, 22. — ³ Joan. xiv, 30. — ⁴ Coloss. ii, 14. — ⁵ Psal. l, 19. — ⁶ Apoc. xxi, 2. — ⁷ 2 Cor. v, 5. — ⁸ Psal. lxi, 2, 3. — ⁹ Matth. xi, 25, 28, 29.